

«Ο προφορικός λόγος στην προσχολική ηλικία: ο ρόλος της φωνολογικής επίγνωσης και του λεξιλογίου στην ανάπτυξη των παιδιών σε γνωστικό και ψυχοκοινωνικό επίπεδο»

Τάτσιου Ελένη
Νηπιαγωγός στο 15^ο Τμήμα Προσχολικής Αγωγής Δήμου Νίκαιας-Ρέντη
tatsiou.eleni@gmail.com

Εισαγωγή

Η σημασία του προφορικού λόγου κατά την προσχολική ηλικία, έχει απασχολήσει την επιστημονική κοινότητα μέσα από πλήθος μελετών. Η παρούσα μελέτη με βάση τα βιβλιογραφικά δεδομένα στοχεύει στην:

ανάλυση του ρόλου του ως προς την γνωστική και ψυχοκοινωνική ανάπτυξη των παιδιών με έμφαση τη φωνολογική επίγνωση και το λεξιλόγιο,

συνειδητοποίηση της αναγκαιότητας της ενίσχυσης των δεξιοτήτων του κατά την προσχολική ηλικία,

συνειδητοποίηση της αναγκαιότητας της αποφυγής, ελαχιστοποίησης ή άγκυρας εντόπισης ενδεχόμενων ελλειμμάτων γλωσσικής ανάπτυξης με πιθανές μελλοντικές συνέπειες,

ενεργοποίηση και ευαισθητοποίηση των εκπαιδευτικών για συστηματικές δράσεις και παιδαγωγικές παρεμβάσεις όπως και των ερευνητών για σχετικά πεδία μελλοντικών ερευνών.

❖ Φωνολογική επίγνωση

Η φωνολογική επίγνωση ως η μεταγλωσσική ικανότητα που αφορά στην κατάκτηση της αντίληψης ότι οι προτάσεις αποτελούνται από λέξεις και αυτές από διακριτά μέρη: συλλαβές και φωνήματα (Παντελιάδου, 2011), είναι γεγονός ότι απασχολεί τον εκπαιδευτικό τόσο της γενικής εκπαίδευσης όσο και της ειδικής. Σημειώνεται, ότι αποτελεί προγνωστικό δείκτη της αναγνωστικής ετοιμότητας, συνδέεται δε, με τη δυσλεξία (Τζιβνίκου, 2015).

Σύμφωνα με τη βιβλιογραφία, παρουσιάζεται βελτίωση της φωνολογικής επίγνωσης σε παιδιά προσχολικής ηλικίας στα οποία εφαρμόστηκε σχετική διδασκαλία και εφαρμογές προγραμμάτων ενίσχυσής της αλλά και καλύτερες επιδόσεις στην ανάγνωση καθώς και μακροπρόθεσμη διατήρηση των επιδόσεων και βελτίωση της αναγνωστικής επίδοσης μελλοντικά (Rehab Al Sayed Al Sawi, 2013).

Σχετικές έρευνες στην Ελλάδα βρίσκονται σε περιορισμένη κλίμακα.

❖ Ο ρόλος του λεξιλογίου

Η σημασία της γλώσσας ως προς τη διαμόρφωση της γνωστικής και ψυχοκοινωνικής υγείας των παιδιών είναι καθοριστική. Η βιβλιογραφία μας επισημαίνει ότι παρεκκλίσεις που ξεπερνούν τα όρια της τυπικής ανάπτυξης του λόγου, με ηλικιακό ορόσημο, συνήθως την πρώτη προσχολική ηλικία αποτελούν αιτία ακαδημαϊκών, κοινωνικών και ψυχοσυναισθηματικών λειτουργικών επιβαρύνσεων στη μετέπειτα πορεία και εξέλιξη (Στασιός, 2016). Αποτελέσματα διαμήκους μελέτης σε άντρες από τους Clegg et al., (2005), όπως και διαχρονικές αναλύσεις των Durkin & Conti-Ramsden, (2007 σε εφήβους καθώς και των Aro et al., (2014) σε νήπια, παρουσιάζουν την πρώτη γλωσσική ανάπτυξη να συνδέεται με το επίπεδο κοινωνικών δεξιοτήτων, λειτουργιών προσοχής και αυτορρύθμισης σε μέλλοντα χρόνο.

❖ Γλώσσα-Προφορικός λόγος-Επικοινωνία

Ο προφορικός λόγος για το νήπιο, αποτελεί το πρώτο μέσο προσέγγισης της γνώσης και της κοινωνικής αλληλεπίδρασης μέσα από την έκφραση και την ανάπτυξη της σκέψης (Μουσιάνη, Ζέρβα, 2010). Ωστόσο, κατά την προσχολική ηλικία, η γλωσσική ικανότητα βρίσκεται σε εξέλιξη και αναμφίβολα, ελλείμματα σε κάποιο από τα επίπεδα του γλωσσικού συστήματος αποτελούν ανασταλτικό παράγοντα για την μετέπειτα σχολική προσαρμογή (Ράλλη και συν., 2019). Παράλληλα, σημειώνεται ότι το επίπεδο των επικοινωνιακών δεξιοτήτων επηρεάζει αναλόγως, ακαδημαϊκά, επαγγελματικά, διαπροσωπικά, αλλά και σε ψυχολογικό επίπεδο καθώς και υγείας στο μέλλον. Πάνω σε αυτή τη βάση, στοχευμένες δραστηριότητες προφορικού λόγου κρήθηκαν αναγκαίες σύμφωνα με το βιβλίο του Εκπαιδευτικού Ειδικής Αγωγής και Εκπαίδευσης, (ΙΕΠ, 2009).

Συμπεράσματα

Η ενίσχυση του προφορικού λόγου κατά την προσχολική ηλικία, με έμφαση στη φωνολογική επίγνωση και το λεξιλόγιο κατά την προσχολική ηλικία κρίνεται θεμελιώδους σημασίας (Μανωλιτσης, 2016).

Τα προβλήματα λόγου ανάγονται εκτός από εκπαιδευτικό έλλειμμα, και σε εκπαιδευτικό και ψυχοκοινωνικό πρόβλημα παράλληλα, με μακροπρόθεσμες συνέπειες (Στασιός, 2016).

Αναγκάζεται κρίνεται ο εμπλουτισμός των ισχυρών προγραμμάτων ενίσχυσης του προφορικού λόγου από αλληλεπιδραστικές παρεμβατικές και αποτελεσματικές δράσεις και εφαρμογές.

Η βιβλιογραφία τεκμηριώνει τη δυνατότητα ελέγχου και ενίσχυσης της φωνολογικής επίγνωσης των παιδιών, ήδη από την προσχολική και την προσχολική ηλικία, οπότε και διευκολύνεται ο έγκαιρος εντοπισμός πιθανών ελλειμμάτων, ή, δυσκολιών στην ανάγνωση και κατ' επέκταση ειδικών μαθησιακών δυσκολιών κ.α., προς αποφυγήν επίσης και μελλοντικών ελλειμμάτων.

Καταλυτικός ο ρόλος του εκπαιδευτικού και υποστηρικτικός ως προς τη συμβολή του στην οικοδόμηση της συνειδητοποίησης των προσαρτημένων από τα ίδια τα παιδιά (Μανωλιτσης, 2016).

Το ερευνητικό κενό που παρουσιάζεται στα σχετικά πεδία στην προσχολική ηλικία, σε αντιδιαστολή με αντίστοιχο όγκο στην πρωτοσχολική, αναδεικνύει την ανάγκη για τη διεξαγωγή επιστημονικών διαχρονικών ερευνών σε βρεφονηπιακούς, παιδικούς σταθμούς και νηπιαγωγεία, ώστε να αναδειχθούν νέα δεδομένα για τη βάση νέων προγραμμάτων και δράσεων.

Βιβλιογραφικές Αναφορές

Aro, T., Laakso, M.L., Miettinen, S., Tolonen, A., Poikonen, A.M. (2014). Associations between Toddler-Age Communication and Kindergarten-Age Self-Regulatory Skills. *Journal of Speech, Language and Hearing Research*, 57(4), 2405- 2412. DOI:10.1044/2014-JSLH-12-0411

Alger, J., Mills, C., Mowhood, L., Kuzin, M. (2005). Developmental language disorders – a follow-up in later adult life. *Cognitive, language and psychosocial outcomes*, 48(2), 228-249. doi:10.1111/j.1469-7610.2004.02412.x

Durkin, K., Conti-Ramsden, G. (2007). Language, Social Skills and the Quality of Friendships in Adolescents with and without a History of Specific Language Impairment. *PLoS ONE*, 2(12): e1211. doi:10.1371/journal.pone.0012111

Rehab Al Sayed Al Sawi (2013). *Enhancing early reading abilities in preschool children at-risk for reading disability: A phonological awareness-based program*. *International Journal of Psycho-Educational Science*, 2(2), 15-25.

Τζιβνίκου, Ζ. (2015). *Φωνολογική επίγνωση και δυσλεξία: ορισμοί, αναφορές, παράδειγμα*. Πανελλήνιο Συνέδριο Επιστημών Εκπαίδευσης, 203-220.

ΙΕΠ (2009). *Αρχαριότητες μαθησιακών στόχων: Βιβλίο Εκπαιδευτικού ειδικής αγωγής και εκπαίδευσης*, (σελ.45-62) 0684-Μόδα Μανωλιτσης, Γ. (2016) *Ο αναλόγιμος γραμματικός στην προσχολική εκπαίδευση: μία πρόταση για εκπαιδευτικές πρακτικές*. *Προσχολική & Πρωτοσχολική*, 4 (1), 3-9

Μουσιάνη, Ε., Ζέρβα, Μ. (2010). Η έννοια της προφορικής στα Αναπτυξιακά Προγράμματα Σπουδών. *Πρακτικά Συνεδρίου με Θέμα: «Εκπαίδευση από το Μαιευτικό Ιατρείο του Εργαστηρίου Παιδαγωγικής και Εκπαίδευσης ΠΑΛΛΑΔΙΑ»*.

Παντελιάδου, Ε. (2011). *Μαθησιακά έλλειμματα και εκπαιδευτική πράξη*. *Τετ & Παιδί*. Πάπυρος Σάββη, Α., Ρεζάκος, Π., Καϊάλα, Ε., Κωνσταντινίδου Π. (2016). *Ελέγχοι Έκτασης Προφορικού Λόγου και Διερεύνηση Εργαστηρίου για παιδί προσχολικής ηλικίας*. *Προσχημένη, Ψυχοπαιδαγωγική Διαγνώση και Έκταση*, 1(1), 1-10. <http://www.pse.gr/issue/view/Full-Issue-1001> στο Νηπιαγωγείο: Επιστημονική Εκπαίδευση των Νηπιών(9), σσ. 53-62

Στασιός, Α. (2016). *Η ειδική εκπαίδευση 2010: Για μια συμπεριληπτική ή ολόκληρη εκπαίδευση στο νέο φρονικό σχολείο με φορημένες πρακτικές: Αθήνα* Παιδείση

Τζιβνίκου, Ζ. (2015). *Αντίστροφη ανάγνωση και γραφές - διδακτικές παρεμβάσεις στο μαθησιακό έλλειμμα - διδακτικές παρεμβάσεις*. Ανακτήθηκε από: https://proedonika.files.wordpress.com/2015/05/2015_chapter_5.pdf.